

Geloofspraktijk of geschiedenis?

Relieken van heiligen blijven in de belangstelling, maar dan vooral als erfgoed

- ▶ Vooral cultus is onderwerp van studie
- ▶ Relieken functioneren nog in processiecultuur
- ▶ Elk vast altaar bevat een reliek

Erik DE SMET

Onlangs deed het nieuws de ronde dat in Turkije het gebeente van Sint-Nicolaas was ontdekt. Larie natuurlijk, want de botten van de goedheilig man worden al sinds 1087 vereerd in het Italiaanse Bari, maar het toont wel aan dat relieken de geesten blijven beroeren. Niet enkel worden nog geregeld reliekschrijven geopend om de resten wetenschappelijk te onderzoeken, er komen zelfs relieken bij. In 2013 werd de zalige Edward Poppe opgegraven om zijn relieken elders in de wereld te laten vereren (zie foto) en sinds vorig jaar bevindt zich in de kathedraal in Brussel bloed van Johannes-Paulus II.

„Reliekenverering heeft oude wortels”, zegt theoloog Hans Geybels. „Al in de tweede eeuw leefde de overtuiging dat beenderen van heiligen een kracht bezaten. Daar zit een logica achter: heiligen stonden bij leven dicht bij God, verrichtten wonderen en na hun dood blijven ze voorsprekers als er bij hun stoffelijke overschot wordt gebeden. Aanvankelijk werd het hele lichaam vereerd, maar vanaf de achtste eeuw mochten gebeenten verdeeld worden. In elk partikel is de heilige aanwezig zoals Jezus in elke morzel hostie.”

Soms blijken botten niet te dateren uit de tijd van de heilige, is er sprake van geknoei met resten

van dieren of blijkt een vrouw een man te zijn. „In de middeleeuwen was dat niet eens zo erg”, zegt Geybels. „Zelfs als iemand bidt bij een valse reliek,” zegt Thomas van Aquino, „dan is dat een oprecht gebed.”

Jeroen Reyniers, kunsthistoricus van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK), onderzoekt op wetenschappelijke basis relieken en reliekschrijven, onder meer het Odiliaschrijn in Kolen-Kerniel. „Dat schrijn is erkend als Vlaams Topstuk”, zegt Reyniers. „Het hoort te blijven op de plek waar de relieken die het bevat vanouds worden vereerd. In een museum verliest het zijn devotieele waarde. De relieken werden ooit opgegraven voor een gemeenschap. Mensen zochten hulp en wensten iets tastbaars. Het is dan ook niet zomaar een voorwerp. Relieken brachten mensen samen.”

„Het gaat niet zozeer om echt of vals, maar om de context van de cultus”

Met de koolstof 14-methode werden ook de relieken in het Odiliaschrijn gedateerd. Odilia was een gezellin van Ursula van Keulen in de vierde eeuw en de cultus van haar relieken was populair en winstgevend. Talrijke relieken blijken afkomstig van een Keuls kerkhof uit de Romeinse tijd. Reyniers: „Voor ons gaat het niet enkel om echt of vals, maar telt evenzeer de geschiedenis en de achterliggende betekenis van de verering. Kostbare materialen bijvoorbeeld wijzen op het belang van de cultus van een bepaalde heilige.”

De Kerk behandelt relieken steeds met zorg en het kerkelijk recht verbiedt alvast uitdrukkelijk de verkoop ervan. Voorheen was er in elk bisdom een *custos reliquiarum*, een reliekenbewaarder, in de praktijk meestal een kanunnik. Die functie werd nooit officieel afgeschaft, maar raakte in de meeste bisdommen allengs in onbruik.

Gerrit Vanden Bosch, archivaris van het aartsbisdom Mechelen-Brussel, neemt de taak van reliekenbewaarder waar, zonder daar als zodanig voor benoemd te zijn. „Dat ik het als archivaris doe, zegt iets over het feit dat ook de bisdommen relieken allereerst als erfgoed beschouwen en ze voor het geloofsleven minder betekenisvol zijn geworden”, zegt Vanden Bosch. „In de praktijk bewaren we relieken van opgeheven parochiekerken of kloosters wanneer ze ons worden aangeboden. Af en toe vraagt een parochie om een reliek, wanneer een nieuw vast altaar wordt ingewijd, want zo’n altaar moet steeds relieken bevatten.”

„De erfgoedwaarde lijkt vandaag groter dan het devotieele”, meent de archivaris. „Op enkele uitzonderingen na is reliekenverering grotendeels uit de geloofspraktijk verdwenen, zeker in Noord-West Europa. Relieken spelen wel nog een rol als ze deel uitmaken van een processiecultuur. Denk maar aan het schrijn van Rumoldus in Mechelen of aan de Heilig-Bloedprocessie in Brugge. Dan fungeren ze in een omgeving die zowel door devotieel-religieuze, toeristische als cultuurhistorische elementen wordt bepaald.”

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be

Identificatie van de stoffelijke resten van de zalige priester Poppe in 2013. © Frank Bahn Müller

STANDPUNT

Luk VANMAERCKE

Vriend aan huis

„Omstreeks deze tijd zijn de onvolprezen vrijwilligers van **KERK & leven** druk in de weer met de hernieuwing van de abonnementen. Ze contacteren u, misschien via een huisbezoek, of anders via een brief, een oproep in de kerk, een artikel of een overschrijvingsformulier op de voorpagina. Voor een zacht prijsje kunt u ook in 2018 een jaar lang genieten van uw geliefde weekblad.

Waarom u ons blad absoluut niet mag missen? Omdat het werkelijk uniek is. Laatst ontmoette ik een man met een lange staat van dienst in de media. Die vertelde me dat hij overwogen had een krant met goed nieuws te maken, tot hij beseftte dat die krant al bestond. Ze heet **KERK & leven**.

Alles wat leeft en beweegt heeft zijn plaats in **KERK & leven**. Alles wat groeit en bloeit. Alles wat waardevol en nobel is. Alles wat we koesteren voor onszelf, delen met anderen, doorgeven aan de volgende generatie. Alles wat vreugde wekt, van een gulle schaterlach tot een discrete glimlach. Alles wat troost biedt, een sterke arm om op te steunen. Al het goede nieuws, al wat hoopvol stemt. Soms een klopje op uw schouder, soms een por in de ribben.

Elke minuscule fonkeling in het duister, maar net zo goed het overweldigende licht van een zonnige zomerdag. Elke uiting van liefde tussen mensen, van grote passie tot aarzelende genegenheid. Alles wat mensen ondersteunt wanneer ze wankelen, sterker maakt op kwetsbare momenten. Elke schreeuw, elke zucht, elke knipoog, elk teder gebaar. Alles wat u optilt, wat u een beetje nader tot Hem brengt. Alles wat in uw hart woont, alles wat u wilt delen met de wereld. Kortom, alles wat deze wereld echt de moeite waard maakt. Dat alles hoort thuis in **KERK & leven**.

Ons weekblad vertelt u het verhaal van al die mensen die ‘gedreven door het leven gaan’. Dat is meteen ook onze slogan dit jaar. U kent hen wel, die onvermoeibare mensen die alles ongedwongen doen, uit liefde en barmhartigheid, uit overtuiging, met groot of klein geloof. Ze vragen geen beloning, rekenen niet op aardse roem of rijkdom. Soms leveren ze een ongelooflijke prestaties, soms verleggen ze ongemerkt een kleine steen in een grote rivier. Stilzitten kunnen ze niet. De andere kant uitkijken is geen optie. Altijd in de weer. Eelt op hun handen, maar niet op hun ziel.

Soms vraagt een plaatselijke vrijwilliger van **KERK & leven** wel eens: „Wat moeten wij eigenlijk op de lokale bladzijden van ons parochieblad zetten?” Wel, dat alles dus. Al die formidabele verhalen uit het gewone leven. De woorden en daden van al die schitterende mensen die ons bestaan de moeite waard maken. Ze zijn talrijker dan u denkt en u kunt hen dagelijks onder uw eigen kerktoeren aan het werk zien. In elke pastorale eenheid, in het verenigingsleven, in de school om de hoek ziet u hen aan het werk. Laat hun verhaal elke week uw pagina’s vullen. Van sommige dingen krijgen we immers nooit genoeg.

Met die verhalen komen we graag elke woensdag bij u langs. Als een vriend aan huis. Aanbellen hoeft niet, uw deur zwaait al open. We proberen uw wekelijkse portie vitamines te zijn, een gezonde dosis hoop, brandstof voor een week vol geloof in God en in de mensheid. Een medicijn waarvan uw arts de samenstelling niet kent. Twintig bladzijden krachtvoer voor het hart, elke week opnieuw.

We zijn u dankbaar dat we elke week op visite mogen komen. Niettemin durven we u een gunst te vragen. Wilt u onze ambassadeur zijn? Wilt u aan de mensen om u heen vertellen hoe deugdzaam die wekelijkse portie **KERK & leven** is? Wedden dat u nog een paar mensen kent die ons blad nog niet lezen, maar dat beter wel zouden doen? Opnieuw abonneren is belangrijk, nieuwe abonnees zijn dat ook. Help ons het goede nieuws verspreiden. Trek eens een potentiële nieuwe lezer aan de mouw. U mag gerust wat aandringen hoor, u hebt de zegen van hierboven.„

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be